

Ebeveynlerin Çocukları ile İlişkilerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi¹

Investigation of Parents' Relationships with Their Children with Respect to Some Variables

Emine Ela KÖK^a, Fatma ÜNAL^a

^aAkdeniz Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Antalya.

Öz

Bu araştırmanın amacı anaokuluna devam eden çocuğa sahip ebeveynlerin çocukları ile ilişkilerini incelemektir. Çalışma nicel araştırma tekniklerine bağlı kalınarak yürütülmüştür. Bu çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılarak karşılaştırmalar yapılmıştır. Araştırmanın örneklemini, Antalya ili merkez ilçelerinde bulunan Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarına devam eden 202 çocuğun ebeveynleri oluşturmuştur. Araştırma örnekleminde yer alan ebeveynlere ait veriler “Aile Demografik Bilgi Formu” ve “Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği” ile toplanmıştır. Araştırma verilerinden elde edilen sonuçlara göre; annelerin çocukları ile ilişkilerinin, annelerin yaşlarına, çalışma durumlarına, çocukların yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı görülmüştür. Ancak, annelerin çocukları ile ilişkilerinin, annelerin eğitim durumlarına göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir. Buna göre; ortaokul mezunu annelerin çocuklarıyla olan ilişki puan ortalamalarının, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu annelerin çocuklarıyla olan ilişki puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmüştür. Babaların çocukları ile ilişkilerinin ise; babaların yaşlarına, eğitim durumlarına, çocukların yaşlarına ve cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler

ebeveyn
çocuk
ilişki

Keywords

parent
child
relationship

Abstract

The purpose of this study is to examine the relationships between parents and their children attending preschool. The study was carried out based on the quantitative research methods. Within the scope of this research, comparisons were made by means of relational screening model. The sample group of the research consisted of parents of 202 children attending independent preschools at the central districts of the province of Antalya affiliated to the Ministry of National Education. The data on the parents of the children in the sample group were collected with the use of “Family Demography Fact Sheet” and “Child Parent Relationship Scale”. According to the research data, it was observed that the relationship between mothers and children did not vary by the age of the mothers, their employment status and the age and gender of the children. However, the relationship between mothers and the children did vary by the educational level of the mother. Accordingly, the average scale points of the relationship between the secondary school graduate mothers and their children were higher compared to the relationship between mothers with associate degree, bachelor's degree and master's degree and their children. As for the relationship between fathers and children, it was found out that the relationship did not vary by the age of the fathers, their educational level and the age and gender of the children.

1. Bu makale ilk yazarın ikinci yazarın danışmanlığında hazırlanmış olduğu yüksek lisans tez çalışmasından üretilmiştir.

Extended Summary

Purpose: The purpose of this research is to analyze the relationship between parents and their pre-school children. This research is significant in terms of revealing the relationship that the parents establish with their children attending preschool. It is, therefore, suggested that this research has the potential to contribute to studies and arguments to be brought forward in this field for researchers and educational professionals since it will show the nature of the relationship between the parent and the child. In addition, this study may also make important contributions to the field as it is one of the researches examining the parent-child relationship in Turkey.

Method: This research is a descriptive research based on the relational screening model. The correlation analyses between the variables in the relational screening model based researches are obtained by means of correlation relation and comparison. In correlation analysis, the answers are sought for questions regarding the covariance of the variables and how these variables vary. Regarding the comparative relational screening method, there are at least two variables and groups are formed according to one of the variables (independent variable to be tested) and the analysis is made according to the other (dependent) variable to see whether there is differentiation between these variables (Karasar, 2014).

The population of research consists of parents of the children attending independent preschools at the central districts of the province of Antalya affiliated to the Ministry of National Education. As it was not possible to reach all the parents in the population, from each strata (central districts of Muratpaşa, Konyaaltı, Aksu and Döşemealtı), one independent preschool was randomly selected. Considering the sample group of the research, 155 of the parents in the study were mothers, while 47 were fathers. Thus, the research data is limited to the qualities scaled by the test named "Child-Parent Relationship Scale" and the answers given in the "Family Demography Fact Sheet".

"Child-Parent Relationship Scale" was developed by Robert C. Pianta in 1992 with a purpose to understand the parent-child relationship. The original scale form encompasses 30 items, 14 items of which belong to the subscale "conflict", 6 items to the sub-scale "dependence" and 10 items to the sub-scale "positive relationship". The "Child-Parent Relationship Scale" is rated on 5-point Likert scales. The scale norms were obtained from 714 mothers and fathers who have children between the ages of 4,5-5. According to the results, the Cronbach Alpha coefficients are .83 for "conflict", .72 for "positive relationship" and .50 for "dependence" (Pianta, 1992). The adaptation of the scale to the Turkish culture was performed by Akgün and Yeşilbayrak (2010). The internal consistency coefficients (Cronbach Alpha) were found to be .85 for conflict sub- scale, .73 for positive sub-scale and the total score was found to be .73. Following the changes made in line with Spearman Brown formula, the split half correlation of the test was obtained in the same order as .84, .73 and .72. The scope validity of the scale was ensured with pilot implementation studies by consulting ten experts' opinions. Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) was found as .79. As a result of the study conducted with 234 children aged between 4 and 6, it was observed that the scale was functional with the Turkish culture in 2 sub- scales. The scale applied according to this consists of 14 items of "conflict" sub- scale and 10 items of "positive relationship" sub- scale. It was concluded as a result of the validity and reliability analyses that the scale yielded valid and reliable measurements (Akgün ve Yeşilbayrak, 2010).

Results: According to the data obtained from the research; the relationship between mothers and children did not differentiate by the age of mothers, their employment status and the age and gender of children. However, the relationship between mothers and the children did vary by the educational level of the mother. As for the relationship between fathers and children, it was found out that the relationship did not differentiate by the age of the fathers, their educational level, and the age and gender of the children.

Conclusion: According to the analysis results, the relationship between mothers and children did not differentiate by the age of mothers, their employment status and the age and gender of children. However, it was observed that the relationship between mothers and the children participated in the study did vary significantly by the educational level of the mother and post-hoc Tukey's test was conducted in order to determine the source of differentiation and it was thus concluded that the average scale points of the relationship between the secondary school graduate mothers and their children were higher compared to the relationship between mothers with associate degree, bachelor's degree and master's degree and their children. It can be argued that the established mother-child relationship may be affected since majority of the secondary school graduate mothers (84%) do not work and the majority of the mothers with associate degree, bachelor's degree and master's degree (%58) work. As a consequence of this research, it can be suggested that the reason the mother-child relationship differs by the educational level is because the secondary school graduate mothers mostly do not work while mothers with associate degree, bachelor's degree and master's degree mostly work. When a test was conducted to find out whether the father-child relationship differed by the age of the fathers, their educational level, and the age and gender of the children, it was observed that the relationship between fathers and their children did not exhibit significant differences according to these variables. In review of the researches centering upon the parent-child and child-parent relationship, it is seen that both similar and different results are obtained. It can be said that these results stem from the use of different samples, working with different family structures bearing different cultural aspects.

1. Giriş

Toplumsal bir varlık olan insan, çeşitli ilişki ağlarından oluşan yapı içerisinde doğar, yaşar ve ölür. Bu ilişki ağları, çocuk, anne, baba, kardeş, eş, arkadaş, öğretmen, iş arkadaşı gibi çeşitlilik göstermektedir. İlişki ağları farklı kişiler arasında kurulsun da ilişki içinde olan bireylerin birbirlerini etkilemeleri ve birbirlerinden etkilenmeleri tüm ilişki ağları için ortaktır.

Çocuklar için ilişkilerin boyutu ve niteliği açısından hayati önemi en fazla olan aile ilişkileridir. Aile en geniş tanımla, evlenme, kan veya evlat edinme bağlarıyla birbirine bağlanan bireylerden oluşan, aynı evde yaşamını sürdüren, aynı geliri paylaşan, birbirlerine karşı çeşitli roller (anne, baba, çocuk, kardeş gibi) üstlenerek etkileşim içinde olan toplumun yapıtaşlarından biridir. Ayrıca aile, biyolojik, psikolojik ve toplumsal ihtiyaçların doyumuna yönelik olan, eşitlik ilkesine dayanan ve ortak ihtiyaçların giderildiği bir kurumdur (Aral ve Gürsoy, 2000). Aile, çocuğun doğum öncesinden başlayarak ilişki halinde olduğu yegâne yapısıdır.

Çocuk doğum öncesinden başlayarak aile üyeleriyle etkileşim içindedir. Sosyalleşmenin en önemli ve en küçük birimi olarak aile, “eşler arası ilişkiyi”, “çocuklar arası ilişkiyi”, “çocuk-ebeveyn” ve “ebeveyn-çocuk ilişkisini” içinde barındırmaktadır. Çocuk açısından aile içindeki ilişkiler ikili, üçlü ve çoklu ilişkiler şeklindedir. Bu ilişkilerin, deneyimlerden elde edilen öğretilenlerin diğer nesillere aktarılma sürecinde gerekli olan tüm bilgi ve donanımı da içinde barındırdığı belirtilmektedir (Solmuş, 2010).

Yapılan araştırmalar geçmişte ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkinin oldukça sınırlı olduğunu ortaya koymaktadır. Tuğcu (2004), bu sınırlı ilişki ile ilgili olarak kendi çocukluk dönemlerinde, büyüklerinin yanında oturmadıklarını, konuşmadıklarını ve onları dinleyemediklerini ifade etmektedir. O dönem ebeveynlerinin, çocuklarına yönelik disiplin anlayışlarının dayak ve şiddete dayanmasının, ebeveyn-çocuk arasındaki ilişkilerin mesafeli ve korkuya dayalı olmasına sebep olduğunu; özellikle babaların feodal bir baba anlayışını benimsemesinin bir sonucu olarak, babaların toplum içerisinde çocuklarıyla sıcak ve samimi ilişkiler kurmadığını belirtmektedir. Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet’in ilk yıllarında toplumda “çocuğu uykusunda öpme” davranışının sıklıkla gözlemlendiği; babaların çocukları uyuduktan sonra onları öperek sevdikleri ifade edilmektedir (Onur, 2009).

1970’li yıllarda Bowlby ve Ainsworth’un bebeklerin yaşamlarının ilk yılı içerisinde genellikle anneleriyle kurdukları bağıllık ilişkisinin önemini vurgulayan yaygın ve çalışmalarının da etkisi ile ebeveyn-çocuk ilişkilerinde yeni tutumlar ortaya çıkmıştır. Oldukça önemli olan güvene dayalı bu bağıllık, bebek için yaşamsal değere sahiptir. Güvene dayalı bu bağıllığın kurulamaması bebeklerde, olumsuz tepkilerin oluşmasına, zaman zaman bebeklerin yeme-içme, uyku gibi rutinlerinde bozulmalara sebep olmaktadır. Ayrıca bu bağıllığa dayalı olarak çocukta bir ilişki kalıbı oluştuğu; bu ilişki kalıbının da çocuğun sonraki yaşamındaki diğer ilişkilerini ve toplumsal uyumunu etkilediği belirtilmektedir (Rutter, 1979).

Geçmiş alışkanlıkların günümüzün şartlarına göre değişmesiyle birlikte ebeveyn-çocuk ilişkilerinin geçmişin katı tutumlarından arındığı görülmektedir. Günümüzde ebeveynler, çocukların yaşama ilişkin ilk bilgi ve becerileri aile ortamı içinde öğrendiklerinin farkındadır. Pek çok ebeveyn, çocuğa karşı sergiledikleri tutumların çocuk üzerinde, onu yaşamı boyunca etkileyebilecek izler bıraktığını bilincinde olarak hareket etmektedir. Ebeveynlerin tutum ve davranışları, uyumlu-uyumsuz, etken-edilgen, bağımlı-bağımsız (özerk), içedönük- dışadönük olmaları gibi çocukların kişilik gelişimlerinin parçası olan özelliklerine etki etmektedir (Baldık, 2005; Özgüven, 2001).

Ebeveyn-çocuk ilişkisinde günümüz şartlarına ve ebeveynlik anlayışına bağlı olarak ortaya çıkan değişiklikler göz önünde tutulduğunda, ebeveyn-çocuk ilişkisini tekrar ele almak önemli hale gelmektedir. Bu araştırmanın amacı anaokuluna devam eden çocuğa sahip ebeveynlerin çocuklarıyla kurdukları ilişkileri incelemektir.

2. Yöntem

Bu bölümde yapılan araştırmanın modeline, araştırmanın evren ve örnekleme, veri toplamada kullanılan ölçme araçlarına ve verilerin analizine yönelik bilgilere yer verilmektedir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilişkisel tarama modelinde betimsel bir araştırmadır. İlişkisel tarama modeli, iki ya da ikiden fazla sayıda değişken arasında birlikte değişimin var olmasını ve/veya birlikte değişim varsa bu değişimin derecesini belirlemeye yönelik olarak kullanılan bir araştırma modelidir (Karasar, 2014).

İlişkisel tarama modeli araştırmalarında değişkenler arasındaki ilişki çözümlemeleri, korelasyon ilişkisi ve karşıla-

tırma yolu ile elde edilmektedir. Korelasyon türü çözümlemede, değişkenlerin birlikte değişimi ve bu değişimin nasıl gerçekleştiği konularına açıklık getirilmektedir. Karşılaştırma türü ilişkisel tarama modelinde ise, en az iki değişken vardır ve bunlardan birine (sınanmak istenen bağımsız değişkene) göre gruplar oluşturularak diğer (bağımlı) değişkene göre aralarında farklılaşma olup olmadığına bakılmaktadır (Karasar, 2014).

Bu araştırmada, yapılan araştırmanın problem durumuna yönelik sorulara cevap aramak için, ebeveynlere uygulanan standardize edilmiş ölçek ve araştırmacı tarafından oluşturulmuş demografik bilgi formu aracılığıyla bilgi toplanmıştır.

Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın evrenini Antalya ili merkez ilçelerindeki Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bağımsız anaokullarına devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır. Araştırma evreninde yer alan ebeveynlerin tamamına ulaşmak mümkün olmadığından Antalya ili merkez ilçelerine bağlı anaokullarından evreni temsil eden örneklemi belirlemek için tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi kullanılmıştır.

Tabakalı amaçsal örnekleme yöntemi, araştırmanın amacı doğrultusunda ilgilenilen belli alt grupların özelliklerini göstermek, betimlemek ve bunlar arasında karşılaştırmalara olanak sağlamak amacıyla tercih edilmektedir (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2014). Bu çalışmanın evreninden seçilen örneklem, Antalya iline bağlı merkez ilçeler şeklinde tabakalandırılmıştır. Her bir tabakadan (Muratpaşa, Kepez, Konyaaltı, Aksu ve Döşemealtı merkez ilçelerinden) birer tane bağımsız anaokulu rastgele seçilmiştir. Rastgele seçilen bu anaokullarından da rastgele çocuk grupları seçilerek araştırmanın verileri toplanmıştır. Araştırmanın örnekleme ait demografik bilgiler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Araştırmanın Örneklemine Ait Demografik Bilgiler

Değişken	Grup	%	N
Ölçeği Dolduran Ebeveyn	Anne	% 76,7	155
	Baba	% 23,3	47
Annenin Yaşı	25-35 Yaş	% 69,0	107
	36-45 Yaş	% 31,0	48
Babanın Yaşı	25-35 Yaş	% 48,9	23
	36-45 Yaş	% 51,1	24
Annenin Eğitim Durumu	İlkokul Mezunu	% 10,3	16
	Ortaokul Mezunu	% 14,2	22
	Lise Mezunu	% 36,8	57
	Ön Lisans, Lisans ve Lisansüstü Eğitim Mezunu	% 38,7	60
Babanın Eğitim Durumu	İlkokul Mezunu	% 17,0	8
	Ortaokul Mezunu	% 08,5	4
	Lise Mezunu	% 34,0	16
	Ön Lisans ve Lisans Mezunu	% 31,9	15
Anne Çalışma Durumu	Lisansüstü Eğitim Mezunu	% 08,5	4
	Çalışıyor	% 38,7	60
Çocuk Yaş	Çalışmıyor	% 61,3	95
	49-60 Ay	% 33,17	67
Çocuk Cinsiyet	61-72 Ay	% 48,02	97
	73-75 Ay	% 18,81	38
Çocuk Cinsiyet	Kız	% 46,53	94
	Erkek	% 53,47	108

Veri Toplama Araçları

Çalışma verileri toplanırken araştırma problemine uygun olarak seçilmiş iki farklı araç kullanılmıştır. Bu araçlar:

- **Aile Demografik Bilgi Formu:** Araştırmanın amacına yönelik olarak ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilemesi beklenen değişkenlere ait bilgilerin toplanması için ebeveynlerin cevaplandırmasına yönelik “Aile Demografik Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Bu form, ebeveynlerin yaşlarına, ebeveynlerin eğitim durumlarına, ebeveynlerin çalışma durumlarına, çocukların yaş ve cinsiyetlerine yönelik sorular içermektedir.
- **Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği:** Araştırmada kullanılan bu ölçek Robert C. Pianta tarafından 1992 yılında ebeveyn-çocuk ilişkisini anlamak amacı ile geliştirilmiştir.

Ölçeğin orijinal formunda toplam 30 madde bulunmaktadır. Bu maddelerden 14’ü “çatışma” alt boyutuna, 6’sı bağ-

lanma alt boyutuna ve 10'lu olumlu ilişki boyutu alt boyutuna aittir. "Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği" 5'li Likert tipi bir ölçek olup; "(1) Kesinlikle uygun değil", "(2) Pek uygun değil", "(3) Kararsızım", "(4) Oldukça uygun", "(5) Kesinlikle çok uygun" şeklindeki ifadelerle yanıtlanmaktadır. Ölçeğin normları 4,5-5,5 yaş aralığında çocukları olan 714 anne baba elde edilmiştir. Sonuçlara göre her bir alt boyut için Cronbach Alpha katsayıları sırasıyla; "çatışma" .83, "olumlu ilişki" .72 ve "bağlanma" .50'dir. Farklı eyaletlerde yer alan okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden 1364 çocuğun ebeveynine ölçek tekrar uygulanmış ve 1 yıl sonra ölçek tekrar uygulanarak ölçeğin geçerlik ve güvenirlik açısından yeterli olduğuna karar verilmiştir (Pianta, 1992).

Ölçeğin Türk kültürüne uyarlaması Akgün ve Yeşilbayrak (2010) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin iç tutarlık katsayıları (Cronbach Alpha) çatışma boyutu alt ölçeği için .85; olumlu boyut alt ölçeği için .73 ve toplam için .73 olarak bulunmuştur. Spearman Brown düzeltmesinden sonra testin iki yarısı arası korelasyonu ise aynı sırayla .84, .73 ve .72'dir. Ölçeğin kapsam geçerliği çalışmaları on uzmanın görüşlerine başvurularak pilot uygulama çalışmalarıyla sağlanmıştır. Ölçeğin yapı geçerliği için Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değerine bakılmıştır. KMO değerinin .79 şeklinde bulunduğu ifade edilmektedir. 4-6 yaş arasındaki 234 çocukla yürütülen çalışma sonucunda, ölçeğin 2 alt boyutla Türk kültüründe işlevsel olduğu görülmüştür. Buna göre uyarlanan ölçek, "çatışma" alt boyutuna ait 14 madde ve "olumlu ilişki" alt boyutuna ait 10 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yer alan maddeler olumlu ve olumsuz ifadeler içermektedir ve olumsuz ifadeler tersine çevrilerek puanlanmaktadır. Yapılan geçerlik ve güvenirlik analizleri sonucunda, ölçeğin geçerli ve güvenilir ölçümler yaptığı sonucuna ulaşılmıştır (Akgün ve Yeşilbayrak, 2010).

Verilerin Analizi

Çalışma kapsamında toplanan verilerin işlenmesi ve yorumlanmasında nicel araştırma verilerinin analizinde kullanılan istatistik paket programı kullanılmıştır.

Verilerin normalliği Kolmogorov-Smirnov testi ve çarpıklık-basıklık katsayıları ile kontrol edilmiştir. Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarına göre, anlamlılık değerleri için 0.05, çarpıklık-basıklık katsayıları için ∓ 1 aralığı kesme noktası olarak kabul edilmiştir. Normal dağılım gösteren veriler parametrik yöntemlerle (bağımsız gruplar için t-testi, tek faktörlü ANOVA), göstermeyen veriler parametrik olmayan (Mann Whitney U-Testi, Kruskal Wallis) yöntemlerle analiz edilmiştir.

Araştırmanın analizleri yapılırken anne-çocuk ilişkisi ve baba-çocuk ilişkisi çeşitli değişkenler açısından incelenmiş; örnekleme yer alan ebeveynler, ölçeği dolduran ebeveynlere göre ayrılmıştır. Bu bilgi ebeveynler tarafından ölçekte belirtilmiştir ve analizler anne (N=155) ve baba (N=47) için ayrı ayrı yapılmıştır. Annelere ait eğitim durumu bilgileri alınırken, annelere lisansüstü eğitim mezunu olma durumu da sorulmuştur. Ancak lisansüstü eğitim mezunu annelerinin sayısının az olması (N=5) sebebiyle; bu anneler, ön lisans ve lisans mezunu anneler ile birleştirilmiş ve analizler bu şekilde yürütülmüştür.

3. Bulgular

Annelerin Anaokuluna Devam Eden Çocuklarıyla Olan İlişkilerine Ait Bulgular

Bu bölümde annelerin (N=155) anaokuluna devam eden çocuklarıyla olan ilişkileri, anne yaşına, anne eğitim durumuna, anne çalışma durumuna, çocukların yaşına ve çocukların cinsiyetine göre ele alınarak incelenmiş, ilgili bulgular Tablo 2-3-4-5-6'da verilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Anne-Çocuk İlişisinin Anne Yaşına Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Anne-Çocuk İlişkisi	25-35 Yaş	107	48.23	10.91	153	1.738	0.084
	36-45 Yaş	48	44.93	10.91			

* $p < 0.05$

Tablo 2'de yer alan sonuçlara göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne yaşına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t_{(153)} = 1.738$, $p = 0.084$). Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek faktörlü ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Anne-Çocuk İlişkisinin Anne Eğitim Durumuna Göre Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	1386.067	3	462.022	4.055	0.008
Gruplarıçi	17203.907	151	113.933		
Toplam	18589.974	154			

* $p < 0.05$

Tablo 3’de yer alan tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne eğitim durumuna göre anlamlı biçimde farklılaştığı görülmektedir ($F_{(3,151)}=4.055$, $p=0.008$). Farkın kaynağını tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmış ve elde edilen sonuçlara göre, ortaokul mezunu annelerin çocuklarıyla olan ilişki puanlarının ($\bar{X}=52.45$) ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu annelerin çocuklarıyla olan ilişki puanlarından ($\bar{X}=44.31$) yüksek olduğu belirlenmiştir. Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne çalışma durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 4’te yer almaktadır.

Tablo 4. Anne-Çocuk İlişkisinin Anne Çalışma Durumuna Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Anne-Çocuk İlişkisi	Çalışıyor	60	46.01	9.69	153	-1.078	.283
	Çalışmıyor	95	47.96	11.71			

* $p < 0.05$

Tablo 4’deki sonuçlara göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne çalışma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t_{(153)} = -1.078$, $p=0.283$). Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla tek faktörlü ANOVA testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5. Anne-Çocuk İlişkisinin Çocukların Yaşına Göre Tek Faktörlü ANOVA Testi Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Gruplararası	152.537	2	76.268	0.629	0.535
Gruplarıçi	18437.438	152	121.299		
Toplam	18589.974	154			

* $p < 0.05$

Tablo 5’te yer alan tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların yaşına göre anlamlı biçimde farklılaşmadığı görülmektedir ($F_{(2,152)}=0.629$, $p=0.535$). Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 6’da gösterilmektedir.

Tablo 6. Anne-Çocuk İlişkisinin Çocukların Cinsiyetine Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Anne-Çocuk İlişkisi	Kız	75	46.89	11.52	153	-0.350	0.727
	Erkek	80	47.51	10.51			

* $p < 0.05$

Tablo 6’daki sonuçlara göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t_{(153)} = -0.350$, $p=0.727$).

Babaların Anaokuluna Devam Eden Çocuklarıyla Olan İlişkilerine Ait Bulgular

Bu bölümde babaların (N=47) anaokuluna devam eden çocuklarıyla olan ilişkileri, baba yaşına, baba eğitim durumuna, çocukların yaşına ve çocukların cinsiyetine göre ele alınarak incelenmiş, ilgili bulgular Tablo 7-8-9-10’da verilmiştir. Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 7’de yer almaktadır.

Tablo 7. Baba-Çocuk İlişkinin Baba Yaşına Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Baba-Çocuk İlişkisi	25-35 Yaş	23	48.34	10.56	45	1.155	0.254
	36-45 Yaş	24	44.79	10.54			

* $p < 0.05$

Tablo 7’de yer alan sonuçlara göre, çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t_{(45)} = 1.155$, $p = 0.254$). Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskall Wallis testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Baba-Çocuk İlişkinin Baba Eğitim Durumuna Göre Kruskall Wallis Testi Sonuçları

	Eğitim Durumu	N	Sıra ortalamaları	sd	χ^2	p
Baba-Çocuk İlişkisi	İlkokul Mezunu	8	27.50	4	8.997	0.061
	Ortaokul Mezunu	4	31.25			
	Lise Mezunu	16	21.31			
	Ön Lisans ve Lisans Mezunu	15	19.07			
	Lisansüstü Eğitim Mezunu	4	39.00			

* $p < 0.05$

Tablo 8’de yer alan sonuçlara bakıldığında, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba eğitim durumuna göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2_{sd=4, n=47} = 8.997$, $p = 0.061$). Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla Kruskall Wallis testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 9’da yer almaktadır.

Tablo 9. Baba-Çocuk İlişkinin Çocukların Yaşına Göre Kruskall Wallis Testi Sonuçları

	Çocukların Yaşı	N	Sıra ortalamaları	sd	χ^2	p
Baba-Çocuk İlişkisi	36-48 Ay	11	26.77	2	2.737	0.255
	49-60 Ay	26	21.08			
	61-72 Ay	10	28.55			

* $p < 0.05$

Tablo 9’a göre, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($\chi^2_{sd=2, n=47} = 2.737$, $p = 0.255$). Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı bir şekilde farklılaşp farklılaşmadığını belirleyebilmek için bağımsız gruplar için t-testi yapılmıştır. Test sonuçları Tablo 10’da verilmiştir.

Tablo 10. Baba-Çocuk İlişkinin Çocukların Cinsiyetine Göre T-Testi Sonuçları

	Grup	N	\bar{X}	S	sd	t	p
Baba-Çocuk İlişkisi	Kız	19	45.73	11.81	45	-0.420	0.676
	Erkek	28	47.07	9.86			

* $p < 0.05$

Tablo 10’da yer alan sonuçlara göre, çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmektedir ($t_{(45)} = -0.420$, $p = 0.676$).

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne yaşına göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı görülmüştür. Bu durumu destekleyen bir çalışma Lopez Turley tarafından (2003) yapılmıştır. Yapılan çalışmada düşük test puanlarına sahip ve davranış sorunları olan çocukların bu durumlarının annelerinin yaşlarının genç olması ile ilgili değil, ailesel geçmişi ile ilgili olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu araştırma bulgularında da görüldüğü üzere annelerin çocuklarıyla ilişkisinin annelerin yaşına göre değişmemesi, annelerin çocuklarıyla ilişkilerinin anne yaşından etkilenmediği ve

annelerin her yaşta çocuklarıyla benzer ilişkiler kurabileceği şeklinde yorumlanabilir.

Tek faktörlü ANOVA sonuçlarına göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne eğitim durumuna göre manidar biçimde farklılaştığı tespit edilmiş ve farkın kaynağını tespit edebilmek için post-hoc testlerinden Tukey testi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, ortaokul mezunu annelerin çocuklarıyla olan ilişki puanlarının, ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu annelerin çocuklarıyla olan ilişki puanlarından yüksek olduğu belirlenmiştir. Ortaokul mezunu annelerin çoğunluğunun çalışmıyor olması (%84'lük kısmının); ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu annelerin çoğunluğunun ise çalışıyor olmasının (%58) annelerin çocuklarıyla kurdukları ilişkilerini etkilemiş olabileceği söylenebilir. Annenin çalışmasının, bazı durumlarda çocuğuyla olan ilişkisinde kendisini suçlu hissetmesine, aşırı hoşgörölü ya da otoriter tutum sergilemesine neden olabileceği bu durumun da anne çocuk ilişkisine zarar verebileceği ifade edilmektedir (Öztürk, 2009). Bu araştırma sonucunda da anne ile çocuk arasındaki ilişkinin eğitim durumuna göre farklılık göstermesinin, ortaokul mezunu annelerin çoğunluğunun çalışmıyor; ön lisans, lisans ve lisansüstü eğitim mezunu annelerin çoğunluğunun çalışıyor olmasıyla ilişkili olduğu düşünülebilir.

Elde edilen sonuçlar, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin anne çalışma durumuna göre anlamlı şekilde farklılaşmadığını göstermiştir. Russell ve Thornton (2009) "Çocuk-Anababa İlişki Ölçeği"ni kullandıkları çalışmalarının sonucunda, ebeveynlerin çalışma durumlarının doğrudan çocuğun yaşam kalitesine etki ettiğini belirtmişlerdir. Bununla beraber Şehirli (2007) çocuk davranışları ile ilgili yaptığı çalışmada, annesi çalışan ve çalışmayan çocuklar arasında anlamlı bir farklılık olmadığını belirtmiştir. Yapılan araştırmaların sonuçları arasındaki bu farklılık anne ile çocuk arasındaki ilişki için annenin çalışma durumunun önemli bir etken olmadığı belirtilmektedir. Bu araştırma sonucunda da annenin çalışma durumunun, anne-çocuk arasındaki ilişkiyi etkileyen bir faktör olmadığı görülmüştür. Buna göre, anne-çocuk ilişkisinde geçirilen zamanın nicel olarak fazla olmasının önemli olmadığı ancak geçirilen zamanın nitelikli olmasının önemli olduğu söylenebilir.

Çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların yaşına göre manidar biçimde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Saygı'nın yaptığı benzer çalışmada (2011), çocuğun yaşı arttıkça ebeveynleriyle yaşadıkları çatışmaların da arttığı belirtilmektedir. Ancak bu çalışmada yer alan çocukların yaş aralığının 49-72 ay arasında yoğunlaşması; 73-75 ay ve üstü yaş aralığında yer alan çocukların sayısının az olması, ebeveyn-çocuk ilişkisinde çocuğun yaşının belirleyici faktör olmaması sonucunu doğurmuş olabileceği düşünülmektedir.

Elde edilen sonuçlara göre, çalışmaya dâhil edilen annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı belirlenmiştir. Zhang ve Chen'in (2010) aynı ölçeğin Çin kültürüne uyarlamasını yaptıkları çalışmanın sonucunda da benzer şekilde çocukların ebeveynleri ile ilişkilerinde cinsiyetler arası anlamlı farklılık olmadığı görülmüştür. Aynı ölçek ile yapılan başka bir araştırmanın sonucunda da, olumlu ilişki alt boyutunda babalar ile kız çocukları arasındaki ilişkinin babalar ile erkek çocukları arasındaki ilişkiden daha olumlu olduğu belirlenmiştir (Driscoll ve Pianta, 2011). Freud'un psiko-sosyal kişilik kuramına göre, 3-6 yaş arasındaki çocukların fallik dönemde olduğu ve bu dönem çocuklarının, karşı cinsteki ebeveynlere açık biçimde sevgilerini gösterdikleri belirtilmektedir (Senemoğlu, 2011). Freud bu durumu "Oedipal çatışma" (Elektra ve Oedipus karmaşaları) olarak tanımlamaktadır. "Oedipal çatışma"nın sağlıklı bir şekilde çözümlenebilmesi için çocuğun aynı cins ebeveynle özdeşim kurması gerekmektedir. "Oedipus karmaşası" erkek çocuğun babayı model alıp onunla özdeşim kurmasıyla çözümlenirken; "Elektra karmaşası" kız çocuğun anneyi model alıp onunla özdeşim kurmasıyla çözümlenmektedir. Çocuklar hemcinsleri olan ebeveynleriyle özdeşim kurarak, bir anlamda hem karşı cinsteki ebeveyninin sevgi ve ilgisini kazanma potansiyelini arttırmakta; hem de kendisini hemcinsi olan ebeveynine duyduğu intikamına karşı korumuş olmaktadır (Eryavuz, 2006).

Bu araştırmada ebeveynlerin çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre farklılık göstermemesi araştırmada yer alan çocukların "Oedipal çatışma" dönemini başarılı bir şekilde tamamlamış olmaları ve ebeveynleri ile özdeşim kurmayı başarmış olmaları ile ilişkili olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca bu araştırmanın sonucuna göre, çocuk-ebeveyn ilişkisinde cinsiyetin önemli olabileceği; ancak ebeveyn-çocuk ilişkisinde cinsiyetin belirleyici bir faktör olarak rol oynamayacağı da söylenebilir.

Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba yaşına göre anlamlı bir şekilde farklılaşmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Buna göre, baba yaşının, anne yaş değişkeninde olduğu gibi, çocuklarla kurulan ilişki üzerinde etkili olmadığı söylenebilir.

Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba eğitim durumuna göre manidar bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirlemek amacıyla yapılan Kruskall Wallis testi sonuçlarına göre, babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin baba eğitim durumuna göre manidar bir şekilde farklılaşmadığı görülmektedir. Laosa (1982) yaptığı araştırma sonucunda, ebeveynlerin öğrenim düzeyinin, ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediğini belirtmiştir. Bunun yanı

sıra Cugmas (2007) çalışmasında babaların öğrenim düzeylerinin, çocuğun bağlanma durumuna etki etmediğini ortaya koymuştur. Alan yazında yer alan bu araştırmalar dikkate alındığında, bazı araştırmaların yapılan bu araştırma sonucunu desteklediği, bazı araştırmaların ise desteklemediği görülmektedir. Bu araştırmaya katılan baba sayısının az olması ve düşük eğitim düzeyine sahip baba sayısının az kişi tarafından temsil edilmesinin, araştırma sonucunu etkilemiş olacağı söylenebilir.

Yapılan test sonuçları babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların yaşına göre manidar bir şekilde farklılaşmadığını göstermiştir. Yapılan bu araştırma sonucuna göre, çocuğun yaşının, annenin çocuğuyla kurduğu ilişkide belirleyici bir faktör olmadığı gibi, babaların çocuklarıyla kurdukları ilişki üzerinde de belirleyici olmadığı söylenebilir.

Çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre manidar bir şekilde farklılaşıp farklılaşmadığını belirleyebilmek için yapılan bağımsız gruplar için t-testi sonuçlarına göre, çalışmaya dâhil edilen babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre anlamlı şekilde farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Babaların çocuklarıyla olan ilişkilerinin çocukların cinsiyetine göre farklılaşmaması durumu, annelerin çocuklarıyla olan ilişkilerinde de cinsiyetin farklılık yaratmaması sonucuyla benzerlik göstermektedir. Yapılan bir çalışmada, anne-baba tutumları ile çocukların cinsiyetleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığı gözlemlendiği belirtilmiştir (Argun, 1995). Ancak bu bulgudan ve yapılan bu araştırma sonucundan farklı olarak, Fincham, Beach, Arias ve Brody (1998) yaptıkları bir araştırmada çocuğun cinsiyetinin ebeveyn-çocuk ilişkisini etkilediği sonucunu bulmuşlardır. Yapılan bu çalışmalar göz önünde tutulduğunda, bazı çalışmaların bu araştırmada bulunan sonuçları desteklediği; bazılarının ise desteklemediği söylenebilir. 3-6 yaş aralığındaki çocukların ebeveynleri ile ilişkilerine bakıldığında, karşı cinsle daha yakın ilişkiler kurabildikleri görülmektedir (Senemoğlu, 2011).

Bu araştırmanın sonucunda elde edilen bulgulara dayanarak, çocuk-ebeveyn ilişkisinde cinsiyetin önemli olabileceği; ancak ebeveyn-çocuk ilişkisinde cinsiyetin belirleyici bir faktör olarak rol oynamayacağı da söylenebilir. Ayrıca bu araştırmaya katılan çocukların “Oedipal çatışma” dönemini atlatarak; ebeveynleri ile özdeşim kurmayı başardıkları söylenebilir.

Bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre, çocuklarla kurulan ilişkilerin çocukların tüm gelişimlerini etkileyebileceği göz önünde bulundurularak çocuklarla nitelikli ilişkiler kurulması önerilebilir. Ayrıca ebeveyn-çocuk ilişkisinin boylamsal olarak incelenmesi ve çocukların gelişimsel durumlarının ve akademik başarılarının bu durumdan nasıl etkilendiğinin belirlenmesine yönelik araştırmalar planlanabilir.

5. Kaynakça

- Akgün, E. ve Yeşilyaprak, B. (2010). Çocuk ana baba ilişki ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24, 44-53.
- Aral, N. ve Gürsoy, F. (2000). Boşanmış ve boşanmamış ebeveynlerin çocuklarının depresyon düzeyleri üzerine bir araştırma. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 1, 18-28.
- Argun, Y. (1995). *Anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının ortaokul öğrencilerinin denetim odağı üzerine etkileri* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Baldık, Ö. (2005). *Aile tutumları ve çocuklar üzerindeki etkileri: ansiklopedik eğitim ve psikoloji rehberi*. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (18.Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cugmas, Z. (2007). Child's Attachment to his/her mother, father and kindergarten teacher. *Early Child Development and Care*, 177(4), 349-368.
- Driscoll, K. ve Pianta, R. (2011). Mother's and father's perceptions of conflict and closeness in parent-child relationship during childhood. *Journal of Early Childhood & Infant Psychology*, 7, 1-24.
- Eryavuz, A. (2006). *Çocuklukta algılanan ebeveyn kabul veya reddinin yetişkinlik dönemi yakın ilişkileri üzerindeki etkileri* (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi, İzmir.
- Fincham, D. F., Beach, S. R. H., Arias, I. ve Brody, G. (1998). Children's attributions in the family: The children's relationship attribution measure. *Journal of Family Psychology*, 12(4), 481-493.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (26.Baskı). Ankara: Nobel.
- Laosa, L. M. (1982). School, occupation, culture and family: The impact of parental schooling on the parent-child relationship. *Journal of Educational Psychology*, 74(6), 791-827. Lopez Turley, N.R. (2003). Are children of young mothers disadvantaged because of their mother's age or family background? *Child Development*, 74(2), 465-474.
- Onur, B. (2009). *Türk modernleşmesinde çocuk*. Ankara: İmge Kitapevi.

- Özgülven, İ. E. (2001). *Ailede iletişim ve yaşam*. Ankara: Pdrem Yayınları.
- Öztürk, B. (2009). *Bingöl örnekleminde geniş ve çekirdek aile yapılarında anne-çocuk ilişkisinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Russell, H. ve Thornton, M. (2009). Parental employment and child outcomes at 9 years. National Longitudinal Study of Children.
- Rutter, M. (1979). Maternal deprivation, 1972-1978: New findings, new concepts, new approaches. *Child Development*, 50(2), 283-305.
- Pianta, R. C. (1992). *Child-parent relationship scale*. ABD: University Of Virginia.
- Saygı, D. (2011). *Ebeveyn-çocuk ilişkisi ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması ve anne-çocuk ilişkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi (İstanbul örnekleme)* (Yüksek Lisans Tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Senemoğlu, N. (2011). *Gelişim öğrenme ve öğretim* (20. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Solmuş, T. (2010). *Romantik ilişkiler, evlilik ve ana-baba- çocuk ilişkileri*. Ankara: Nobel.
- Şehirli, N. (2007). *Çocuk davranışlarını değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Tuğcu, N. (2004). *Sırça köşkün masalcısı-Kemalettin Tuğcu'nun yaşam öyküsü*. İstanbul: Can Yayınları.
- Zhang, X. ve Chen, H. (2010). Reciprocal influences between parents' perceptions of mother-child and father-child relationship: A short term longitudinal study in Chinese Preschoolers. *The Journal of Genetic Psychology*, 171, 22-34.